

ЕКОНОМІКА

УДК 330.341.1:636.4.022(477)

JEL O15, O32, Q12

Економічні засади інноваційного розвитку
племінного свинарства в УкраїніІбатуллін М.І.¹, Хахула Б.В.²¹ Національний університет біоресурсів і природокористування України² Білоцерківський національний аграрний університет

Ібатуллін М.І., Хахула Б.В. Економічні засади інноваційного розвитку племінного свинарства в Україні. Економіка та управління АПК. 2021. № 2. С. 87–100.

Ibatullin M., Khahula B. Economic principles of innovative development of breeding pig breeding in Ukraine. AIC Economics and Management. 2021. № 2. PP. 87–100.

Рукопис отримано: 28.09.2021 р.

Прийнято: 05.10.2021 р.

Затверджено до друку: 09.12.2021 р.

doi: 10.33245/2310-9262-2021-169-2-87-100

Стаття присвячена економічним засадам формування інноваційного розвитку племінного свинарства в Україні.

Встановлено, що комплектування маточного стада племінних заводів здійснюється за принципом саморемонту, розведення свиней за методом «закритої» популяції, племінних репродукторів – здебільшого, ремонтними свинками власної репродукції, отриманими і вирощеними безпосередньо в господарстві. Ремонтних кнурців для поповнення стада закупають в інших господарствах, а за організації прабатьківського стада вирощують безпосередньо в об'єднанні. У товарних стадах свинарських ферм і комплексів комплектування маточного стада бажано проводити ремонтними кнурцями і свинками з племінних господарств, а в разі необхідності за чіткого ведення первинного зоотехнічного обліку вирощування ремонтних свинок для заміни вибулих маток можна буде проводити безпосередньо в підприємстві.

В умовах обмеженості імпорту племінних свиней внаслідок поширення у світі АЧС, основним завданням племінних господарств є вирощування та реалізація високоякісного молодняка. Однак, в останні роки, ремонтні кнурці і свинки, отримані й вирощені на вітчизняних племінних підприємствах, часто не мають попиту на ринку.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що створена вітчизняна племінна база не потребує безсистемного масового імпорту за винятком невеликої кількості високоцінного племінного молодняка або спермодоз видатних кнурів-плідників, щоб оновити кров деяких стад під методичним контролем відповідних інститутів, а також проводити фундаментальні і прикладні дослідження, передбачені державними науково-технічними програмами.

Ситуація, що склалася в промисловому свинарстві, насамперед потребує вирішення завдань автоматизації управління селекційною та племінною роботою з використанням сучасної комп'ютерної техніки. Вирішення цього завдання набуває особливої ваги, якщо за виробництва товарної свинини використовують системи гібридизації, що потребує чіткої організації племінного стада за умови роботи з великими популяціями тварин.

Водночас стабілізацію та подальший ефективний розвиток племінних підприємств неможливо забезпечити без модернізації інструментів державної підтримки племінних господарств, збереження й ефективного використання кращих вітчизняних генетичних ресурсів і світового генофонду порід свиней, поліпшення виробничої діяльності та посилення інтеграції з великими промисловими комплексами, фермерськими й особистими селянськими господарствами.

Ключові слова: племінне свинарство, сільськогосподарське підприємство, державна підтримка, товарне свинарство, інновація.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Необхідність впровадження у галузі свинарства України сучасних технологій та високопродуктивних тварин обумовлена посиленням економічної конкуренції на ринку. Лише використання передових технологій, кращих порід вітчизняної та зарубіжної селекції, збалансоване та повноцінне годування дозволить зробити цю галузь прибутковою та конкурентоспроможною. При цьому організаційна структура інноваційного свинарства має будуватися за ринково-державною моделлю функціонування та системою інноваційного менеджменту на підприємствах.

Сьогодні основні показники у вітчизняному свинарстві суттєво відстають від європейських стандартів, згідно з якими від однієї свиноматки можна отримати 24–27 і навіть 27–30 поросят на рік, виростивши яких за інтенсивної відгодівлі, можна мати 2,5–3,0 тони свинини. Все це стало наслідком того, що багато років російське сільське господарство працювало на екстенсивній основі, використовувало ресурсомісткі малоефективні технології. В умовах переходу вітчизняної економіки на інноваційний розвиток виникла потреба у розробці теоретико-методичних засад інноваційного розвитку свинарства та створенні на цій основі ефективного системи управління інноваціями. Планомірний та успішний розвиток інновацій у тваринництві можливий за умови дії ефективного організаційно-економічного механізму, використання прогресивної техніки та технологій, а також ефективного менеджменту. Необхідно зазначити, що на відміну від ввезеного з-за кордону генетичного матеріалу вітчизняна племінна продукція добре адаптована до місцевих погодно-кліматичних умов, ветеринарно-санітарного супроводу і сучасних технологій утримання тварин.

Теоретичні та практичні питання обґрунтування ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства є предметом досліджень багатьох учених-економістів. Найбільш істотний внесок у цю галузь знань зробили такі вітчизняні науковці: В. Герасимов, Л. Гнатишин, Б. Данилів, К. Жадько, М. Ібатуллін, Г. Калетнік, А. Мазур, О. Мазуренко, В. Месель-Веселяк, В. Ніценко, І. Охріменко, С. Приліпко, В. Рибалко, І. Свиноус, В. Топіха та ін. Водночас, незважаючи на значну опрацьованість питань підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції свинарства, в нинішніх умовах потребують удосконалення методичні підходи до оцінки ефективності виробництва з урахуванням

принципів сталого розвитку та інноваційності, здійснення модернізації технологічних процесів, упровадження екологічних технологій вирощування свиней, що сприятиме раціональному використанню сформованих ресурсів та збільшенню обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції.

Метою дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо інноваційного розвитку племінного свинарства в Україні.

Матеріал та методи дослідження. Під час проведення дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи економічних досліджень, зокрема: системний підхід – за вивчення зв'язків між явищами і процесами в системі забезпечення ефективного розвитку племінного свинарства у сільськогосподарських підприємствах; статистичний аналіз – за визначення динаміки, структури та результативності розвитку сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції племінного свинарства; групування – для з'ясування впливу різних чинників на рівень ефективності виробництва продукції племінного свинарства та її якості; порівняльний – для зіставлення економічних процесів за виробництва племінної продукції у різні часові періоди з метою виявлення причинно-наслідкового зв'язку; діалектичний та абстрактно-логічний – під час здійснення теоретичних узагальнень, формування висновків.

Результати дослідження та обговорення. З метою збереження та найбільш ефективного використання генетичних ресурсів тварин Інститут свинарства і АПВ НААН проводять роботу з постійного моніторингу стану племінної бази, дослідження непоширених й особливо цінних порід тварин, підвищення їх продуктивного потенціалу та удосконалення породоутворювального процесу, здійснюють контроль за реалізацією племінного поголів'я на території нашої країни. Очевидно, що на сьогодні племінна база вітчизняного свинарства є основним чинником ефективного розвитку галузі свинарства, яка визначає потенційні можливості виробництва продукції в умовах відповідних технологічних вимог годівлі й утримання сільськогосподарських тварин.

Нині особливу увагу слід приділити організації племінної роботи. Однак в Україні через невдалу реорганізацію племінної служби порушено систему комплектування маточних стад товарних комплексів: племзавод – племрепродуктор – товарне стадо, що призвело до зниження використання генетичного потенціалу на 30–50 % [1].

Науковцями встановлено, що у свинарстві, як і в інших галузях тваринництва, рівень та

прояв продуктивності тварин залежать від їх породності й племінних якостей [2]. Отже, постановка відповідної селекційно-племінної роботи з поліпшення продуктивних якостей тварин є невід'ємною складовою частиною процесу виробництва продукції свинарства, а рентабельне ведення промислового свинарства можливо лише за використання здорових, міцних тварин із високим генетичним потенціалом.

Узагальнення досвіду роботи висококонтентованих спеціалізованих свинарських господарств переконує, що в умовах обмеженого моціону свинарські комплекси необхідно поповнювати міцними тваринами, здатними виявляти високу продуктивність в умовах промислової технології [3]. У зв'язку з відмінностями в основних пріоритетах діяльності різних підприємств племінного свинарства існує необхідність у запровадженні різних технологічних режимів утримання та годівлі на племінних і неплемінних фермах.

Однак, незважаючи на кризу в галузі, суб'єкти підприємницької діяльності – виробники продукції племінного свинарства продовжують вживати заходів щодо збереження порід свиней, яких нині налічується 11. Найбільш поширеними є (90 % поголів'я) велика біла, полтавська м'ясна і українська м'ясна.

За даними Державного племінного реєстру, свиней великої білої породи розводять майже в усіх областях України (за винятком Івано-Франківської та Тернопільської), водночас для Житомирської, Закарпатської і Чернігівської областей це монопорода. За останні роки значно збільшилася чисельність породи ландрас, яку ефективно використовують для отримання двопородних свинок на першому етапі гібридизації (розведенням цієї породи займаються у більшості областей України) і породи п'єтрен, кнурів якої використовують на заключному етапі гібридизації для отримання фінальних гібридів із високим виходом м'яса в туші. Водночас зменшується ареал розповсюдження поголів'я вітчизняних порід свиней, а саме: полтавську м'ясну породу розводять лише у Луганській, Миколаївській, Полтавській і Хмельницькій областях, розведенням локальних порід займаються лише 1–2 племінних господарства з чисельністю основних свиноматок від 33 (українська степова ряба) до 130–150 голів (українська степова біла і миргородська). Порода Уельс має обмежене розповсюдження (Харківська обл.), її використовують як батьківську форму в зональних системах схрещування [4].

На сьогодні кризовий розвиток вітчизняного племінного свинарства зумовлений, з одного боку, недосконалістю організаційно-економіч-

них інструментів регулювання досліджуваного ринку, з іншого – відставанням вітчизняної племінної бази за основними параметрами продуктивності, що характеризується як неефективною організацією племінної справи, так і відставанням методів удосконалення генетичного потенціалу й отримання нових селекційних досягнень із залученням інноваційних підходів у провідних країнах світу.

Результати групування свідчать, що протягом 2002–2018 рр. спостерігається суттєве зниження поголів'я свиней у суб'єктах племінної справи, що зумовлено, насамперед, кризовими явищами як у свинарстві корпоративного сектору аграрної економіки, так і племінному зокрема.

Протягом 2002–2018 рр. за чисельністю поголів'я свиней зменшилося на 61 % із середньорічними темпами – 5,72 %. Найбільше скорочення поголів'я свиней у досліджуваному періоді зафіксовано в сільськогосподарських підприємствах – суб'єктах племінної справи з поголів'ям до 500 голів – відповідно 87,9 і 92,5 %. Отже, можна зробити висновок про те, що зазначені вище суб'єкти підприємницької діяльності де-факто призупинили свою діяльність як суб'єкти племінної справи, оскільки за аналізований період у них були найвищі темпи зниження поголів'я свиней. Ними є організаційно самостійні суб'єкти господарювання, які суттєво знизили рівень селекційно-племінної роботи, що призвело до збитковості свинарства загалом, та племінного зокрема.

Результати групування свідчать, що за період 2002–2018 рр. суттєво зменшилася кількість суб'єктів племінної справи, які утримують 251–500 голів у господарстві (табл. 1).

При цьому зростає кількість господарств корпоративного сектору аграрної економіки – суб'єктів племінної справи, які утримують понад 2000 голів, що свідчить про посилення концентрації та монополізації на ринку продукції племінного свинарства. Зокрема, за період аналізу частка таких підприємств зростає на 20,2 в.п., а частка у виробництві продукції на 26,1 відсоткових пункти.

За нашими розрахунками, суб'єкти племінної справи перших двох груп (із поголів'ям до 500 голів), враховуючи наявність кнурів та основних свиноматок, зокрема, класу еліта-рекорд і еліта, зорієнтовані на малі та середні сільськогосподарські підприємства та господарства населення. Наявність високої частки у структурі поголів'я свиней основних свиноматок свідчить про низьку інтенсивність їх використання внаслідок недостатньої результативності селекційно-племінної роботи в гос-

подарстві. Водночас у висококонцентрованих суб'єктах племінної справи дотримуються оптимального значення структури поголів'я, що забезпечує ефективне використання та оновлення племінного поголів'я свиней.

Висока концентрація поголів'я племінних свиней є доказом того, що сільськогосподарські підприємства 6 і 7 груп орієнтовані на забезпечення племінним молодняком суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють промислове виробництво продукції свинарства.

Необхідно зазначити, що ефективне функціонування вітчизняного свинарства в умовах ринкової економіки потребує обов'язкового дотримання двох найважливіших умов: розведення тварин має бути зорієнтовано на запити й вимоги ринку продукції товарного свинарства; ефективне виробництво племінної продукції може бути забезпечено лише високопродуктивним спеціалізованим свинарством, розвиток якого базується на інноваційних технологіях і сучасних досягненнях селекції та генетики.

Як наголошують науковці, упродовж останніх років у більшості сільськогосподарських підприємств – суб'єктів племінної справи в свинарстві практично не проводили селекцію свиней за товщиною шпигу з тієї причини, що не надавали значення цим показникам продуктивності, внаслідок відсутності умов для поглибленої роботи в цьому напрямі [5]. У більшості племінних господарств корпоративного сектору аграрної економіки постійно відчувається дефіцит кормового білка в раціонах свиней, насамперед тваринного, без якого неможливо збільшити питому частку м'яса в туші. Крім цього, варто наголосити, що був відсутній від-

повідний економічний стимул для такої роботи, оскільки закупівельні ціни на живих м'ясних і беконних свиней не суттєво відрізнялися від сальних та м'ясо-сальних. Зазначимо також, що й досі в більшості суб'єктів господарювання відсутні прилади для прижиттєвого визначення товщини шпигу. Навіть у господарствах, де оцінювали кнурів і свиноматок за м'ясними і відгодівельними якостями потомства методом контрольної відгодівлі, не проводили вибракування перевіреного поголів'я за товщиною шпигу, тварин частіше бракували не за м'ясними, а відгодівельними якостями. Дотепер не набуло поширення в племінному свинарстві проведення оцінки якості отриманих туш з урахуванням вмісту в них м'язової тканини.

Оцінюючи відтворювальні ознаки основних свиноматок племінних суб'єктів господарювання, необхідно приділити увагу такому показникові як вихід поросят на 100 свиноматок, що характеризує як інтенсивність їх використання, так і природну здатність до плодючості. За результатами проведених досліджень, протягом 2002–2018 рр. зросло значення цього показника на 30,2 %, що є свідченням покращення роботи селекційно-племінної служби суб'єктів племінної справи (табл. 2). При цьому суттєво зростає вихід приплоду за період аналізу в сільськогосподарських підприємствах, які отримують до 800 голів поросят на 100 свиноматок, а зниження спостерігається в суб'єктах господарювання, де вихід перевищує 1200 голів. Таку ситуацію можна пояснити зниженням ефективності діяльності селекційно-племінної служби, а також деякою мірою зниженням природної здатності тварин до багатоплідності.

Таблиця 1 – Групування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів племінної справи за рівнем концентрації поголів'я свиней, голів

Група за рівнем поголів'я, гол.	2002 р.		2010 р.		2018 р.	
	частка підприємств, %	частка поголів'я свиней, %	частка підприємств, %	частка поголів'я свиней, %	частка підприємств, %	частка поголів'я свиней, %
до 250	18,8	2,8	8,2	0,6	12,2	0,9
251–500	22,4	8,3	13,0	2,4	8,2	1,6
501–750	17,3	10,3	14,2	4,4	12,2	4,1
751–1000	12,5	10,4	7,0	3,0	12,2	5,2
1001–1500	12,3	14,1	17,0	10,1	10,2	6,3
1501–2000	6,3	10,6	12,7	11,1	14,3	12,4
більше 2000	10,4	43,4	27,9	68,3	30,6	69,5
Загалом	100	100	100	100	100	100

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Таблиця 2 – Групування суб'єктів племінної справи за виходом приплоду на 100 свиноматок, голів

Група господарств за виходом приплоду на 100 свиноматок	2002 р.		2010 р.		2018 р.	
	частка підприємств, %	одержано приплоду на 100 свиноматок, гол.	частка підприємств, %	одержано приплоду на 100 свиноматок, гол.	частка підприємств, %	одержано приплоду на 100 свиноматок, гол.
до 800	21,1	729	4,5	738	2,0	788
801–900	20,1	851	12,1	859	6,1	862
901–1000	22,4	947	28,8	965	24,5	957
1001–1100	19,0	1049	36,4	1045	25,5	1055
1101–1200	6,6	1129	9,1	1139	22,4	1158
1201–1300	2,7	1256	1,8	1227	8,2	1229
більше 1300	8,0	1679	7,3	1862	11,2	1517
Загалом	100,0	950	100,0	1066	100,0	1237

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Отже, показник виходу приплоду до 100 свиноматок є надзвичайно низьким і не забезпечить прибуткового ведення племінного свинарства у господарюючих суб'єктах.

Встановлено, що у племінних господарствах за показником виходу поросят на 100 свиноматок до 900 голів під час осіменіння свиноматок переважно використовують кнурів, що призводить до додаткових витрат на їх утримання, до багатопліддя, низького рівня заплід-

неності свиноматок, не забезпечуються високі показники потомства через ймовірність низької природної продуктивності (табл. 3). Доказом ефективного використання інтенсивних методів у племінному свинарстві є збільшення кількості свиноматок, запліднених штучно. Із підвищенням показника багатоплідності зростає показник опоросності, що характеризує ефективність діяльності селекційно-племінної служби господарств.

Таблиця 3 – Групування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів племінної справи за виходом поросят на 100 свиноматок у 2018 р., голів

Група господарств за виходом поросят від 100 свиноматок	Одержано приплоду на 100 свиноматок, гол.	Спаровано та штучно осіменено свиноматок, гол.		Опоросилося свиноматок	
		загалом	у т.ч. штучно осіменено	загалом	свиноматок, яких перевіряють
до 800	788	129	50	72	32
801–900	862	129	0	103	16
901–1000	957	231	180	212	49
1001–1100	1055	506	407	390	79
1101–1200	1158	650	615	526	129
1201–1300	1229	806	786	661	183
більше 1300	1517	1637	1572	1447	293
Загалом	1237	592	527	494	110

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Результати досліджень вчених переконують, що багатоплідність у свиноматок, включаючи тих, що перевіряють, по всіх породах і категоріях господарств має становити 10,6 голів, молочність – 52,7 кг, кількість поросят в 60-добовому віці – 9,8 голів, маса гнізда за відлучення – 174,9 кг, маса поросяти в 2-місячному віці – 17,8 кг. Загалом по всіх породах відтворювальні якості маток відповідають стандарту першого класу. Водночас у племазаводах і племрепродукторах по всіх породах відтворювальні здатності свиноматок були такими: багатоплідність – 11,0 і 11,0 голів, молочність – 55,4 і 53,8 кг, кількість поросят у 2 міс. – 9,8 і 9,9 голів, маса гнізда у 2 міс. – 184,6 і 182,5 кг, маса поросяти в першому місяці – 18,8 і 18,4 кг відповідно [6].

Очевидно, що потреба одержання якісного молодняку, який реалізують вітчизняні племінні господарства, вимагає постійного оновлення поголів'я свиней. Згідно з планом племінної роботи, за яким мають працювати всі племінні заводи, ферми і репродуктори, за вдосконалення основного стада слід використовувати кращих тварин, перевірених за спадковими якостями. Із числа основних маток і кнурів має бути сформована провідна група стада (25–30 %), продуктивність якої на 25–30 % перевищувала б відповідні показники в середньому по стаду. Від свиней провідної групи слід отримувати племінний молодняк для ремонту власного основного стада, від інших маток і кнурів – племінну продукцію для комплектування маточного стада дочірніх господарств та для продажу іншим господарствам.

Високі експлуатаційні якості свиноматок вітчизняних порід обумовлюють необхідність раціонального використання цих тварин у товарних господарствах. Один із таких способів – встановлення оптимальної вікової структури (в опоросах) маточного стада. Вікова структура формується через вибракування із стада маток після кожного опоросу. Для того щоб вікова структура була оптимальною, потрібно обґрунтовано визначити принцип і розміри бракування маток різного віку. Слід враховувати, що за одного й того ж відсотка вибракування стада в рік від вікової структури безпосередньо залежить середня тривалість використання свиноматки в стаді, а отже раціональне використання племінних ресурсів сільськогосподарського підприємства за виробництва продукції товарного свинарства.

З метою отримання від свиноматок упродовж продуктивного їх використання найбільше опоросів слід мати тварин, пристосованих до тривалої та інтенсивної експлуатації

за високого рівня продуктивності, тобто, щоб старша група свиноматок залишалася в стаді якомога довше; зоотехнічно обґрунтувати відсоток вибракування свиноматок кожного віку і тим самим підтримувати вікову структуру, оптимальну для певного підприємства.

Варіантів вибракування маточного стада може бути багато, що дає можливість зоотехніку-селекціонерів оперативно регулювати вікову структуру, дотримуючи певні для стада вікові межі й не порушуючи загального принципу вибракування по вікових групах. Вікову межу для свиноматок великої білої породи, найбільш поширеної в сільськогосподарських підприємствах–виробниках продукції товарного свинарства, визначено на рівні восьми–десяти опоросів. Тому перед вітчизняними науковцями-селекціонерами постає завдання збільшити тривалість експлуатації маточного поголів'я в господарстві. Основний принцип вікового вибракування полягає в тому, що в першій половині періоду використання тварин основного стада потрібно вибракувати менше 50 % маток, інакше знизиться середнє число опоросів у розрахунку на свиноматку, і тим більше, чим більше буде вибраковано молодих маток. При цьому зростає собівартість виробництва свинини через підвищення вартості поросят під час народження, яка у молодих маток значно вища, ніж у дорослих (в 1,5–2 рази) [7].

Підставою до вибракування молодих тварин може бути стан їх здоров'я і продуктивність. За правильного вирощування ремонтних свинок і вжиття заходів для збереження їх здоров'я на початку експлуатації знижується рівень вибракування з технологічних причин. Щодо продуктивності, то вибракувати свиноматку відразу після першого опоросу з тієї причини, що вона дала невелику кількість поросят, не зовсім раціонально. Імовірність малоплідності свиноматки в наступному опоросі не надто велика. Ця обставина потребує своєчасного оновлення основного стада племінних господарств за системою показників.

Результати досліджень переконують, що за період 2002–2018 рр. суттєво зросла частка суб'єктів племінної справи, які не купують кнурців і свиноматок – з 47,1 % в 2002 р. до 82,7 % у 2018 р. Поясненням подібної ситуації можуть бути дві взаємопротилежні думки. По-перше, згадана вище категорія сільськогосподарських підприємств оновлює поголів'я основних свиноматок і кнурів завдяки власним ресурсам. Однак такий підхід може призвести до зниження продуктивних якостей потомства. По-друге, вони купують спермопродукцію для свинома-

ток, що забезпечує підвищення природних якісних характеристик отриманого приплоду.

Результат деталізованого аналізу придбання кнурців і свиноматок сільськогосподарськими підприємствами–суб'єктами племінної справи переконує, що господарства першої та другої груп орієнтуються на придбання спермопродукції замість племінних тварин. Такий підхід пов'язаний з певною орієнтацією на малі сільськогосподарські підприємства, що ведуть товарне виробництво свинини, та особисті селянські господарства, які будуть займатися виробництвом продукції як племінного, так і товарного свинарства.

Водночас суб'єкти господарювання, які придбають понад 200 голів, на нашу думку, є складовими вертикально інтегрованих структур, орієнтуючись на задоволення власних потреб. Господарства цієї групи не купують спермопродукцію, отже вони перебувають у процесі формування, а фаховий рівень спеціалістів селекційно-племінної справи достатній для того, щоб використовувати інноваційні методи.

Розрахунки доводять, що генетичні можливості вітчизняних та імпортованих порід свиней, адаптованих до умов України, реалізуються за всіма можливими видами племінної продукції. Отже, основними причинами, які стримують розвиток та ефективність вітчизняного свинарства, є не племінна робота, а організаційно-технологічні чинники, з-поміж яких, передусім, слід виділити недоліки в організації праці, зокрема некваліфіковане використання методів схрещування та гібридизації, недостатню і незбалансовану годівлю, низький рівень розвитку матеріально-технічної бази. Очевидно, що для успішної реалізації стратегічної програми розвитку галузі свинарства необхідно вдосконалити племінні та продуктивні якості порід свиней на рівні показників продуктивності провідних країн світу з розвиненим свинарством. Саме тому робота з підвищення продуктивних якостей у племінних стадах «материнських» порід має бути зорієнтована на досягнення таких показників: багатоплідність не менше 11,5 голів, кількість відібраних поросят на гніздо 10 голів, отримання 2,3 опоросу на свиноматку в рік, кількість відібраних поросят у рік 23,0 голів, середньодобовий приріст живої маси на відгодівлі не менше 800 г, конверсії корму не більше 2,7 кг, з виходом м'яса 58 %. Щодо продуктивності «батьківських» порід необхідно забезпечити: багатоплідність не менше 9,5 голів, кількість відібраних поросят на гніздо – 8,5 голів, кількість опоросів на 1 свиноматку в рік 2,3, кількість відібраних поросят в рік 19,5 голів, середньодобовий приріст живої маси на

відгодівлі не менше 900 г, конверсія корму не більше 2,5 кг, з виходом м'яса 61 % [8].

Встановлено, що комплектування маточного стада племінних заводів здійснюється за принципом саморемонту, розведення свиней за методом «закритої» популяції, племінних репродукторів – здебільшого, ремонтними свинками власної репродукції, отриманими і вирощеними безпосередньо в господарстві. Ремонтних хрячків для поповнення стада закупають в інших господарствах, а за організації прабатьківського стада вирощують безпосередньо в об'єднанні. У товарних стадах свинарських ферм і комплексів комплектування маточного стада бажано проводити ремонтними хрячками і свинками з племінних господарств, а в разі необхідності за чіткого ведення первинного зоотехнічного обліку вирощування ремонтних свинок для заміни вибулих маток можна буде проводити безпосередньо на підприємстві.

В умовах обмеженості імпорту племінних свиней внаслідок поширення у світі АЧС, основним завданням племінних господарств є вирощування та реалізація високоякісного молодняку. Однак, в останні роки, ремонтні хрячки і свинки, отримані й вирощені у вітчизняних племінних підприємствах, часто не мають попиту на ринку.

Свинокомплекси, які використовують інтенсивну технологію, мають забезпечувати виробництво високопродуктивного помісного або гібридного молодняку для відгодівлі. Ремонтних свинок для заміщення вибулих свиноматок доцільно отримувати з племінних ферм, племінних репродукторів або племінних секторів комплексів. Вони мають відповідати вимогам інструкції з бонітування свиней і бути не нижче першого класу. Осіменіння ремонтних свинок проводять за живої маси не менше 120 кг [9]. Водночас стадо кнурів-плідників слід оновлювати через завезення молодняку з племінних господарств та елевєрів.

Результати досліджень науковців свідчать, що щорічна потреба галузі свинарства на рівні ферми чи комплексу в ремонтних свинках парувального віку масою 120 кг становить не менше 70 % від середньорічної кількості свиноматок стада даного суб'єкта господарювання. Кількість ремонтних кнурів, яких необхідно завести в господарство, має відповідати кількості кнурів-плідників, що використовують для запліднення. Щорічне вибракування стада кнурів має становити 50 %. У сільськогосподарських підприємствах за наявності більше 600 свиноматок слід застосовувати штучне запліднення [10].

За результатами досліджень у 2002–2018 рр., частка сільськогосподарських підприємств, які не реалізують племінних свиноматок, зростала. Цю обставину можна пояснити, насамперед, низькою конкурентоспроможністю продукції порівняно з імпортними аналогами як за ціною, так і якісними ознаками сільськогосподарських тварин.

Результати досліджень свідчать про ускладнення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств – суб'єктів племінної справи, що підтверджується зниженням частки господарств корпоративного сектору аграрної економіки, які реалізують понад 80 голів у рік з розрахунку на одне господарство.

Дослідження показує, що в структурі реалізації свиноматок переважають тварини класу еліта (80–85 %), що потребує посилення державної підтримки племінних підприємств (табл. 4).

Зазначимо, що лише дві групи господарств корпоративного сектору аграрної економіки купують племінний молодняк, що є свідченням посилення діяльності селекційно-племінної служби в досліджуваній галузі. За даними таблиці 4 можна зробити висновок, що наявність значного поголів'я свинок у всіх категоріях сільськогосподарських підприємств є підтвердженням прояву зниження попиту на вітчизняних племінних тварин внаслідок кризи товарного свинарства, що зумовлено економічними чинниками та АЧС, а також порівняно нижчою конкурентоспроможністю порівняно із імпортними племінними свинками за співвідношенням ціна – якість.

Результати групування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів племінної справи за кількістю реалізації племінних свинок і кнурців свідчать, що протягом досліджуваного періоду проявляються дві протилежні тенденції (табл. 5). Зокрема, у 2002–2010 рр. частка суб'єктів господарювання, які не реалізовували тварин, знизилася на 12,1 в.п., що зумовлено, передусім, розвитком товарного свинарства та певними заходами захисту внутрішнього ринку; із 2010 р. – понині частка суб'єктів господарювання зазначеної вище категорії зросла на 24,6 в.п. внаслідок низької конкурентоспроможності вітчизняного племінного свинарства в умовах зниження рівня попиту як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках продукції товарного свинарства.

Наведені розрахунки в таблиці 5 свідчать, що за 2002–2018 рр. зросла частка суб'єктів племінної справи, які реалізують до 10 голів, до 3,7 в.п., що є свідченням орієнтації їх на малі та середні сільськогосподарські підприємства та господарства населення. Водночас, у 2018 р. в другій групі підприємств у структурі реалізації переважає продаж кнурців, що підтверджує можливість цих суб'єктів господарювання щодо задоволення потреб особистих селянських господарств, які утримують свиноматки. Щодо сільськогосподарських підприємств третьої групи, які у 2018 р. реалізували 16 голів свиноматок і кнурців, то можна зробити висновок про їх орієнтацію на задоволення попиту малих і середніх господарств аграрної економіки та особистих селянських господарств.

Таблиця 4 – Групування сільськогосподарських підприємств – господарств корпоративного сектору аграрної економіки у 2018 р., голів

Група господарств за кількістю реалізації свиноматок, гол.	Реалізовано свиноматок, гол.	Із них класу еліта, гол.	Наявність свинок для реалізації на початок року, гол.	Придбано, гол.
0	0	0	53	18
до 10	7	6	25	0
11–20	15	14	21	0
21–40	31	23	43	0
41–80	59	57	41	16
81–200	144	139	153	0
більше 200	341	325	98	0
Загалом	36	34	58	13

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Таблиця 5 – Групування сільськогосподарських підприємств – суб’єктів племінної справи за обсягами реалізації кнурців і свиноматок у 2018 р., голів

Група господарств за кількістю реалізації кнурців та свиноматок, гол.	2002 р.		2010 р.		2018 р.	
	частка підприємств, %	реалізовано кнурців та свиноматок, гол.	частка підприємств, %	реалізовано кнурців та свиноматок, гол.	частка підприємств, %	реалізовано кнурців та свиноматок, гол.
0	45,7	0	33,6	0	58,2	0
до 10	5,5	6	10,3	6	9,2	4
11–20	5,7	15	6,7	15	4,1	16
21–40	8,2	28	12,1	33	5,1	30
41–80	11,0	59	13,0	59	8,2	55
81–200	11,4	130	13,6	124	9,2	139
більше 200	12,5	534	10,6	438	6,1	373
Загалом	100,0	91	100,0	77	100,0	43

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Таблиця 6 – Групування сільськогосподарських підприємств – суб’єктів племінної справи за обсягом реалізації кнурців і свиноматок у 2018 р., голів

Група господарств за обсягом реалізації кнурців та свиноматок, гол.	Реалізовано племінних тварин, голів					Наявність племінних тварин для реалізації на початок року	
	Загалом	у тому числі					
		кнурців		свинок			
		загалом	із них класу еліта	загалом	із них класу еліта	кнурців	свинок
0	0	0	0	0	0	5	23
до 10	6	4	4	2	2	7	39
11–20	15	8	7	7	7	17	34
21–40	33	8	8	24	20	14	39
41–80	59	16	15	43	38	12	47
81–200	124	37	34	84	79	18	75
Більше 200	438	80	78	358	323	31	151

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Показники в таблиці 6 свідчать про те, що у структурі реалізації суб’єктів господарювання 6–7 груп переважає продаж свиноматок. Це дає підстави для висновку, що основними споживачами є висококонцентровані сільськогосподарські підприємства-виробники продукції товарного свинарства. Така тенденція зумовлює певні труднощі із заміною кнурів у товарних господарствах, що в кінцевому підсумку знижує якісний склад кнурів-плідників і призводить до стихійного інбридингу в свинарстві.

Очевидно, що скорочення племінного поголів’я, здебільшого, негативно впливає на то-

варну продукцію галузі. Однак систематичне завезення більшої кількості племінного молодняку в товарні господарства без налагодженої системи відбору кращих тварин і закріплення в умовах господарства результатів високої продуктивності не може забезпечити бажаного підвищення або підтримання на належному рівні продуктивності свиней. Отже, суттєвого підвищення показників їх продуктивності у товарних підприємствах можна досягти, якщо налагодити контроль за породним складом тварин і ефективно управляти структурою маточного стада, розділивши його на відповідні виробничі групи.

Зазначимо, що до останнього часу більшість племінних свиней м'ясних порід і термінальних кнурів, яких використовують як покращувачі м'ясних якостей на останньому етапі селекції, завозили в Україну із селекційних центрів Європи і Північної Америки, зважаючи на істотне відставання вітчизняної племінної бази від генетичних ресурсів зарубіжних селекційних компаній. Водночас, у зв'язку з прийняттям відповідних заходів і санкцій, девальвацією національної валюти і напруженою епізоотичною обстановкою в ряді країн, завезення племінних тварин від європейських генетичних компаній фактично припинено, а імпорт з Північної Америки значно ускладнився й може бути припинений у будь-який момент. При цьому досвід використання свиней іноземної селекції переконує, що завезені породи мають певні недоліки.

Крім того, закордонні селекційні компанії нечасто продають свої кращі генетичні ресурси або обумовлюють у контрактах обмеження щодо використання, а це істотно знижує можливість проведення селекції та негативно позначається на розвитку племінної бази галузі. За умовами контрактів, покупці мають надати будь-які дані обліку за запитом компанії та заплатити так зване «генетичне мито» – роялті [11].

У зв'язку з цим необхідність вкладення значних фінансових ресурсів, висока конкуренція на світовому ринку генетичних ресурсів і доступність іноземного племінного матеріалу для свинарів створює перешкоду для розвитку

вітчизняної племінної бази. Зосередження селекційно-племінної роботи у свинарстві України на імпортних генетичних ресурсах може істотно скоротити вітчизняний генофонд, позбавити галузь ресурсів для подальшого селекційного перетворення та високоцінного поголів'я тварин, адаптованого до місцевих умов утримання і господарювання.

Крім цього, органам державної влади й управління необхідно приділити особливу увагу опрацюванню комплексу заходів з підтримки підприємств, що проводять інтенсивну роботу з поліпшення генетичних ресурсів і розвитку племінної бази галузі. Зокрема, Племінній інспекції слід невідкладно розробити і прийняти ряд спеціальних програм, спрямованих на сталий розвиток вітчизняного генофонду, збереження й збільшення чисельності рідкісних і зникаючих порід та популяцій тварин, здатних впливати на подальше удосконалення селекційного і породоутворювального процесу в галузі.

Встановлено, що протягом 2002–2019 рр. виробництво продукції племінного свинарства було прибутковим (рис. 1), однак рівень рентабельності низький і не забезпечує розширене відтворення. Зазначимо, що рівень прибутковості племінного свинарства суттєво нижчий, ніж товарного, за винятком 2016 року, що зумовлено високою собівартістю та низькою закупівельною ціною. Склалася парадоксальна ситуація: рівень реалізаційних цін на живих племінних і товарних свиней суттєво не відрізняється.

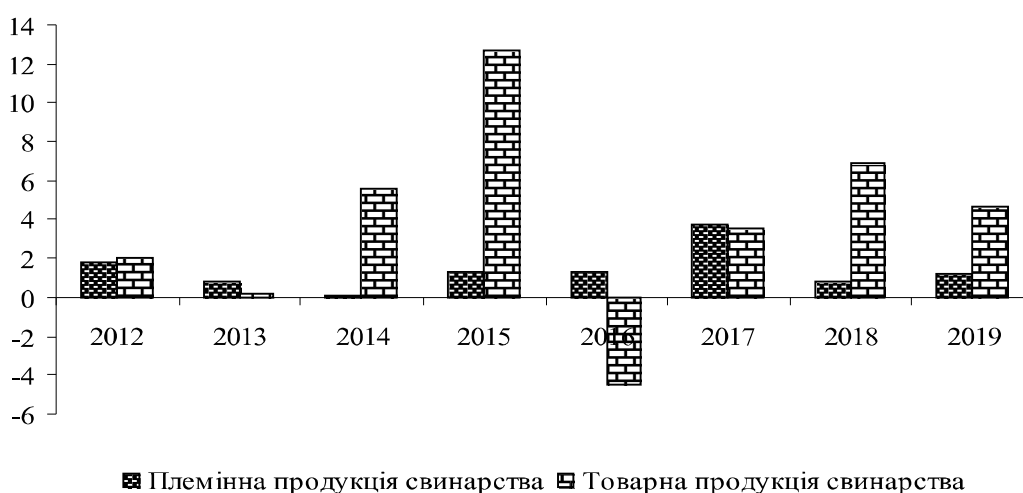

Рис. 1. Рентабельність виробництва продукції племінного та товарного свинарства в господарствах корпоративного сектору аграрної економіки, %.

Джерело: складено за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Отже, трансформаційні процеси призвели до руйнації більшості виробничо-технологічних ланцюгів, неповноцінного комплектування товарних підприємств молодняком і відсутності протягом останніх двадцяти років значних селекційних досягнень у галузі, вітчизняні породи за основними показниками продуктивності відчутно поступаються племінному матеріалу кращих іноземних селекційних компаній. Через низьку конкурентоспроможність вітчизняної племінної бази в кінцевому підсумку зменшилася кількість порід свиней, що їх розводять на території України, та подальше заміщення більш ефективними зарубіжними генетичними ресурсами.

Одним із напрямів підвищення рентабельності виробництва племінної продукції є зростання інвестиційної привабливості галузі, яка передбачає будівництво сучасних і реконструкцію наявних свинарських підприємств, активне впровадження інноваційних розробок та технологій виробництва свинини. Поряд зі створенням інфраструктури, появою інноваційного виробничого ланцюга від приготування кормів до реалізації готової продукції особливого значення для сталого розвитку галузі набуло ефективне використання генетичних ресурсів.

Завдяки наданій державній підтримці в межах реалізації відомчих програм розвитку аграрного сектору економіки та сприятливій ситуації на ринку, свинарським компаніям вдалося придбати від кращих селекційних корпорацій закордонний племінний матеріал із високим потенціалом продуктивності. Генерація завезених генетичних ресурсів із подальшим виробництвом на їх основі високопродуктивного ремонтного молодняку дозволила істотно прискорити розвиток племінного свинарства, збільшити кількість виробленого племінного поголів'я та його продуктивність, організувати ефективну систему репродукції стада і повністю забезпечити потреби відгодівельних підприємств у товарних гібридах.

Отже, висококонцентровані сільськогосподарські виробники свинини в Україні змушені приділяти дедалі більше уваги розвитку власної племінної бази на репродукторах, чисельність тварин в яких у два-чотири рази перевищує чисельність стада традиційного племінного заводу. При цьому, з метою збільшення м'ясної продуктивності свиней, в Україні все більше купують іноземні генетично спеціалізовані лінії для розведення їх у подальшому в умовах власного господарства. За такого підходу, організація роботи в племінному репродукторі комплексу неминуче переходить на більш

якісний рівень: створюється локальний селекційний центр, однак зростає кількість завдань, що постають перед племінною службою підприємства [12].

Негативним явищем у племінному свинарстві розглядається зникнення батьківських осіб вітчизняних порід свиней, виведених за незалежної України, як українська м'ясна. Ця порода була створена за унікальною схемою методом складного відтворювального поетапного схрещування із використанням 11 кращих вітчизняних та зарубіжних генотипів. Вона була створена в стислі терміни завдяки централізованому керівництву процесом на рівні значної кількості господарств. Вітчизняні генотипи здебільшого не встигають забезпечити швидке виробництво значної кількості дешевого м'яса. Водночас на межі зникнення опинилися сальні породи свиней, як традиційні для України. Втраченими у 2018 р. слід вважати миргородську і велику чорну породи, які були віднесені до тих порід, від яких отримували найвищої якості сало в Україні [13]. Зазначимо, що велика чорна порода тривалий період підтримувалася лише завдяки зусиллям окремих учених і практиків.

Варто наголосити, якщо залишаються поодинокі племінні господарства по породах, завжди є ризик втратити якусь із них, причиною цього може бути не лише африканська чума свиней. Отже, важливо запровадити державну програму з підтримки та збереження нечисленних порід. Подібний підхід у минулому використала Великобританія, коли промислове виробництво свинини витіснило ряд порід, які не витримали конкуренції. Серед них була і третя за чисельністю материнська порода Великобританії – уельська. Розроблені програми збереження місцевих порід і державна підтримка позитивно вплинули на розвиток племінного свинарства, у результаті – за короткий період уельська порода була поліпшена й повернула свої позиції. Для таких порід як Темворс, знайшли нішеве використання на пасовищах за виробництва органічної свинини. Ще в 1973 р. у Великобританії був створений «Фонд виживання рідкісних порід сільськогосподарських тварин», який дбає за збереження традиційних британських порід [14].

Високий рівень селекції у племінному свинарстві слід розглядати як найважливіший елемент ресурсозберігаючої технології, що забезпечує не лише зниження витрат кормів на одиницю продукції, а також збільшення виходу м'яса, поліпшення здоров'я тварин, стійкості до захворювань, кращий ріст. Селекція практично задіює всі чинники, від яких певною мі-

рою залежить ефективність виробництва свинини. У зв'язку із цим, у концепції розвитку свинарства передбачено, що генетичний прогрес порід країни буде реалізовуватися на основі спрямованої роботи з кожним конкретним генотипом, відновлення систематичної оцінки тварин, застосування комп'ютерних програм селекційного процесу й управління виробництвом загалом.

Висновки. За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що створена вітчизняна племінна база не потребує безсистемного масового імпорту за винятком невеликої кількості високоцінного племінного молодняка або спермодоз видатних кнурів-плідників, щоб освіжити кров деяких стад під методичним контролем відповідних інститутів, а також проводити фундаментальні і прикладні дослідження, передбачені державними науково-технічними програмами.

Ситуація, що склалася в промисловому свинарстві, насамперед потребує вирішення завдань автоматизації управління селекційною та племінною роботою з використанням сучасної комп'ютерної техніки. Вирішення цього завдання набуває особливої ваги, якщо за виробництва товарної свинини використовують системи гібридизації, що потребує чіткої організації племінного стада за умови роботи з великими популяціями тварин.

Водночас стабілізацію та подальший ефективний розвиток племінних підприємств неможливо забезпечити без модернізації інструментів державної підтримки племінних господарств, збереження й ефективного використання кращих вітчизняних генетичних ресурсів і світового генофонду порід свиней, поліпшення виробничої діяльності та посилення інтеграції з великими промисловими комплексами, фермерськими й особистими селянськими господарствами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ібатуллин М.І. Племінне свинарство в Україні: сучасний стан та проблеми вирішення. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2016. № 3. С. 70–76.
2. Волощук В.М. Інноваційні аспекти наукового забезпечення галузі свинарства. Свинарство. 2020. Вип. 74. С. 123–129.
3. Смирненко І.В. Свиноводство как успешный бизнес. Свинарство України. 2019. № 9. С. 9.
4. Тваринництво України: стан, проблеми, шляхи розвитку (1991–2017–2030 рр.) / за ред. акад. НААН М.І. Башенка. Київ: Аграр. наука, 2017. – 160 с.
5. Підтереба О.І. Спосіб визначення площі "м'язового вічка" у свиней. Свинарство. 2020. Вип. 74. С. 43–49.
6. Березовський М.Д. Відтворювальні якості чистопородних і помісних свиноматок у поєднанні з терміналь-

ними кнурами власного відтворення та іншими батьківськими формами. Свинарство. 2020. Вип. 74. С. 26–34.

7. Рибалко В.П. М'ясні генотипи свиней та їх подальше використання. Свинарство. 2019. Вип. 72. С. 145–146.

8. Волощук В.М. Теоретичне обґрунтування і створення конкурентоспроможних технологій виробництва свинини: монографія. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2012. 350 с.

9. Сусол Р.Л. Вплив енергії росту ремонтних свинок великої білої породи на їх продуктивність. Зб. наук. праць Подільського державного аграрно-технологічного університету. 2012. Вип. 20. С.266–269.

10. Халак В.І. Зоотехнічна та економічна оцінка відгодівельних і м'ясних якостей молодняка свиней різного генетичного походження. Свинарство. 2019. Вип. 72. С. 52–60.

11. Мазуренко О.В. Промислове свинарство в умовах сучасного ринку. Економіка АПК. 2016. № 8. С. 27–32.

12. Лимар В.О. Резерви підвищення ефективності промислового виробництва на свинокомплексі ТОВ "Агропрайм Холдинг". Свинарство. 2017. Вип. 69. С. 34–40.

13. Миргородські свині під загрозою зникнення. URL: <http://ridneselo.com/~node/17255>.

14. Селекційні, генетичні та біотехнологічні методи удосконалення і збереження генофонду порід сільськогосподарських тварин / М.В. Гладій та ін. ІПГТ ім. М.В. Зубця НААН. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2018. 791 с.

REFERENCES

1. Ibatullin M.I. (2016). Pleminne svinarstvo v Ukraini: suchasniy stan ta problemi viri'shennya. [Breeding pigs in Ukraine: current status and solutions]. Zbirnik naukovikh prac Tavrijskogo derzhavnogo agrotekhnologichnogo universitetu (ekonomichni nauki) [Collection of scientific works of the Tavriya State Agrotechnological University (economic sciences)], no. 3, pp. 70–76.
2. Voloshuk V.M. (2020). Innovacijni aspekti naukovoogo zabezpechennya galuzi svinarstva. Svinarstvo [Innovative aspects of scientific support of the pig industry. Swine breeding]. No. 74, pp. 123–129.
3. Smirenko I.V. (2019). Svinovodstvo kak uspeshnyj biznes Svinarstvo Ukraini [Pig breeding as a successful business Pig breeding of Ukraine]. No 9, 9 p.
4. Tvarinnictvo Ukraini: stan, problemi, shlyakhi rozvitku (1991–2017–2030.) [Livestock of Ukraine: state, problems, ways of development (1991-2017-2030)]. 2017, 160 p.
5. Pidtereба O.I. (2020). Sposib viznachennya ploshhi "myazovogo vichka" u svinej. Svinarstvo [Method of determining the area of the "muscle eye" in pigs. Swine breeding]. No. 74, pp. 43–49.
6. Berezovskij M.D. (2020). Vidtvoryvalni yakosti chistoporodnikh i pomisnikh svinomatok u poyednanni z terminalnimi knurami vlasnogo vidtvorennya ta inshimi batkiv'skimi formami [Reproductive qualities of purebred and local sows in combination with terminal boars of own reproduction and other parental forms]. Svinarstvo [Swine breeding]. No 74, pp. 26–34.
7. Ribalko V.P. (2019). Myasni genotipi svinej ta yikh podalshe vikoristannya [Meat genotypes of pigs and their further use]. Svinarstvo [Swine breeding]. Vol. 72, pp. 145–146.

8. Voloshchuk V.M. (2012). Teoretichne obgruntuvannya i stvorennya konkurentospromozhnykh tekhnologiy virobnictva svinini: monografiya. [Theoretical substantiation and creation of competitive technologies of pork production: monograph]. Poltava: TOV «Firma «Tekhservis». 350 p.

9. Susol R.L. (2012). Vpliv energiyi rostu remontnykh svinok velikoyi biloyi porodi na yikh produktivnist [Influence of growth energy of repair pigs of large white breed on their productivity]. Nauk. pracz Podil'skogo derzhavnogo agrarnotekhnologichnogo universitetu [Scientific works of Podolsk State Agrarian and Technological University]. Vol. 20, pp. 266–269.

10. Khalak V.I. (2019). Zootekhnichna ta ekonomichna ocsinka vidgodivelnikh i myasnykh yakostej molodnyaka svinей riznogo genetichnogo pokhodzhennya [Zootechnical and economic evaluation of fattening and meat qualities of young pigs of different genetic origin]. Svinarstvo [Swine breeding]. No 72, pp. 52–60.

11. Mazurenko O.V. (2016). Promislove svinarstvo v umovakh suchasnogo rinku [Industrial pig farming in the modern market]. Ekonomika APK. [Economics of agro-industrial complex]. No 8, pp. 27–32.

12. Limar V.O. (2017). Rezervi pidvishhennya efektyvnosti promisl'ovogo virobnictva na svinokompleksi TOV "Agroprajm Kholding" [Reserves to increase the efficiency of industrial production at the pig farm LLC "Agroprim Holding"]. Svinarstvo [Swine breeding]. No. 69, pp. 34–40.

13. Myrhorods'ki svyni pid zagrozoju znyknennja. [Myrhorod pigs endangered]. Available at: <http://tidneselo.com/-node/17255> (Accessed 01 November, 2011).

14. Selekcziyni, genetichni ta biotekhnologichni metodi udoskonalennya i zberezhennya genofondu porid silskogospodarskikh tvarin. [Breeding, genetic and biotechnological methods of improving and preserving the gene pool of farm animal breeds]. Poltava: TOV «Firma «Tekhservis», 2018. 791 p.

Экономические основы инновационного развития племенного свиноводства в Украине

Ибатуллин М.И., Хахула Б.В.

Статья посвящена экономическим устоям формирования инновационного развития племенного свиноводства в Украине.

Установлено, что комплектование маточного стада племенных заводов осуществляется по принципу саморемонта, разведение свиной методом «закрытой» популяции, племенных репродукторов – в основном, ремонтными свинками собственной репродукции, полученными и выращенными непосредственно в хозяйстве. Ремонтные хрячки для пополнения стада закупают в других хозяйствах, а при организации прародительского стада выращивают непосредственно в объединении. В товарных стадах свиноводческих ферм и комплексов комплектования маточного стада желательнее проводить ремонтными хрячками и свинками из племенных хозяйств, а при необходимости при четком ведении первичного зоотехнического учета выращивание ремонтных свинок для замены выбывших маток можно будет проводить непосредственно в предприятии.

В условиях ограниченности импорта племенных свиной вследствие распространения в мире АЧС ос-

новной задачей племенных хозяйств является выращивание и реализация высококачественного молодняка. Однако, в последние годы, ремонтные хрячки и свинки, полученные и выращенные в отечественных племенных предприятиях, часто не пользуются спросом на рынке.

По результатам проведенного анализа можно заключить, что созданная отечественная племенная база не нуждается в бессистемном массовом импорте за исключением небольшого количества высокоценного племенного молодняка или спермодоз выдающихся хряков-производителей, чтобы освежить кровь некоторых стад под методическим контролем соответствующих институтов, а также проводить фундаментальные и прикладные исследования, предусмотренные государственными научно-техническими программами.

Сложившаяся в промышленном свиноводстве ситуация первоначально требует решения задач автоматизации управления селекционной и племенной работой с использованием современной компьютерной техники. Решение этой задачи приобретает особое значение, если при производстве товарной свинины используют системы гибридизации, что требует четкой организации племенного стада при условии работы с обширными популяциями животных.

В то же время, стабилизацию и дальнейшее эффективное развитие племенных предприятий невозможно обеспечить без модернизации инструментов государственной поддержки племенных хозяйств, сохранения и эффективного использования лучших отечественных генетических ресурсов и мирового генофонда пород свиной, улучшения производственной деятельности и усиления интеграции с крупными промышленными комплексами, фермерскими и личными крестьянскими хозяйствами.

Ключевые слова: племенное свиноводство, сельскохозяйственное предприятие, государственная поддержка, товарное свиноводство, инновация.

Economic principles of innovative development of breeding pig breeding in Ukraine

Ibatullin M., Khahula B.

The article is devoted to the economic principles of formation of innovative development of breeding pig breeding in Ukraine.

It is established that the breeding herd of breeding plants is carried out on the principle of self-repair, breeding pigs by the method of "closed" population, breeding breeders - mainly repair pigs of own reproduction, obtained and raised directly on the farm. Repair boars to replenish the herd are purchased from other farms, and when the ancestral herd is organized, they are raised directly in the association. In commodity herds of pig farms and breeding complexes it is desirable to carry out repair boars and pigs from breeding farms, and if necessary with a clear primary zootechnical record breeding repair pigs to replace lost queens can be carried out directly in the enterprise.

Given the limited import of breeding pigs due to the spread of ASF in the world, the main task of breeding farms is the cultivation and sale of high quality young stock. However, in recent years, repair boars and pigs obtained and raised in domestic breeding enterprises are often not in demand in the market.

Based on the results of the analysis, it can be concluded that the established domestic breeding base does not require unsystematic mass imports except for a small number of high-value breeding young or sperm odes of prominent breeding boars to refresh the blood of some herds under the methodical control provided by the state scientific and technical programs.

The current situation in industrial pig breeding primarily requires solving the problems of automation of management of breeding and breeding work with the use of modern computer technology. The solution of this problem is especially important if the production of commercial

pork uses hybridization systems, which requires a clear organization of the breeding herd when working with large populations of animals.

At the same time, stabilization and further effective development of breeding enterprises cannot be ensured without modernization of instruments of state support of breeding farms, preservation and efficient use of the best domestic genetic resources and world gene pool of pig breeds, improvement of production activities and strengthening of integration with large industrial complexes.

Key words: breeding pig breeding, agricultural enterprise, state support, commercial pig breeding, innovation.

BY

Copyright: Ібатулін М.І., Хахула Б.В. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

